YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

23 päivänä lokakuuta 2007 *

Yhdistetyissä asioissa C-11/06 ja C-12/06,

joissa on kyse EY 234 artiklaan perustuvista ennakkoratkaisupyynnöistä, jotka Verwaltungsgericht Aachen (Saksa) on esittänyt 22.11.2005 tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet yhteisöjen tuomioistuimeen 11.1.2006, saadakseen ennakkoratkaisun asioissa

Rhiannon Morgan (C-11/06)

vastaan

Bezirksregierung Köln

ja

Iris Bucher (C-12/06)

vastaan

Landrat des Kreises Düren,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, G. Arestis ja U. Lõhmus sekä tuomarit P. Kūris, E. Juhász, A. Borg Barthet, J. Malenovský, J. Klučka ja A. Ó Caoimh (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kirjaaja: hallintovirkamies B. Fülöp,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 30.1.2007 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– R. Morgan, edustajanaan Rechtsanwalt P. Kreierhoff,

– I. Bucher, edustajanaan Rechtsanwalt K.-D. Kucznierz,

– Bezirksregierung Köln, edustajanaan E. Frings-Schäfer,

– Landrat des Kreises Düren, edustajanaan G. Beyß,

– Saksan hallitus, asiamiehenään M. Lumma,

– Italian hallitus, asiamiehenään I. M. Braguglia, avustajanaan avvocato dello Stato W. Ferrante,

– Alankomaiden hallitus, asiamiehinään H.-G. Sevenster, M. de Mol ja P. P. J. van Ginneken,

– Itävallan hallitus, asiamiehinään C. Pesendorfer ja G. Eberhard,

– Suomen hallitus, asiamiehenään E. Bygglin,

– Ruotsin hallitus, asiamiehenään A. Falk,

– Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään C. Gibbs, avustajinaan D. Anderson, QC, ja barrister T. Ward,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään M. Condou-Durande, S. Grünheid ja W. Bogensberger,

kuultuaan julkisasiamiehen 20.3.2007 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyynnöt koskevat EY 17 ja EY 18 artiklan tulkintaa.

2 Nämä pyynnöt on esitetty kahdessa asiassa, joista toisessa vastakkain ovat Rhiannon Morgan ja Bezirksregierung Köln (Kölnin paikallinen hallintoviranomainen) ja toisessa Iris Bucher ja Landrat des Kreises Düren (Dürenin piirikunnan piirikuntajohtaja) ja joissa on kyse Morganin ja Bucherin oikeudesta saada opintotukea opintojen suorittamiseksi korkea-asteen opetusta tarjoavassa laitoksessa, joka sijaitsee Saksan liittotasavallan ulkopuolella.

Asiaa koskevat kansalliset oikeussäännöt

3 Liittovaltion opintotukea koskeva laki (Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung – Bundesausbildungsförderungsgesetz, jäljempänä BAföG) 5 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Lain 8 §:n 1 momentissa tarkoitetulle opiskelijalle maksetaan opintotukea, jos hän käy päivittäin Saksassa sijaitsevasta vakinaisesta asuinpaikastaan käsin ulkomailla

sijaitsevassa oppilaitoksessa. Tässä laissa tarkoitettu vakinainen asuinpaikka on sillä paikkakunnalla, joka ei ole vain tilapäinen elinetujen keskus, ilman, että vaadittaisiin halua asettautua sinne pysyvästi; oleskelu ainoastaan opiskelua varten jollakin paikkakunnalla ei tee siitä opiskelijan vakinaista asuinpaikkaa."

4 BAföG:n 5 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

"Opintotukea myönnetään opiskelijalle, jonka vakinainen asuinpaikka on Saksassa ja joka opiskelee ulkomaisessa oppilaitoksessa, jos

– –

3. suoritettuaan opintoja vähintään vuoden ajan saksalaisessa oppilaitoksessa opiskelija jatkaa opintojaan Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion oppilaitoksessa

ja asianomaisella on riittävä kielitaito.

– –"

5 BaföG:n 8 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Opintotukea suoritetaan

1. perustuslaissa tarkoitetuille Saksan kansalaisille,

– –

8. opiskelijoille, joilla unionin kansalaisten yleisestä vapaasta liikkuvuudesta annetun lain 3 §:n mukaisesti on aviopuolisoina tai lapsina oikeus maahan pääsyyn ja maassa oleskeluun tai joilla ei ole unionin kansalaisen lapsina näitä oikeuksia vain siksi, että he ovat täyttäneet 21 vuotta ja että he eivät ole vanhempiensa tai puolisonsa huollettavina,

9. opiskelijoille, jotka ovat Euroopan unionin muun jäsenvaltion tai Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen sopimuspuolena olevan valtion kansalaisia ja jotka työskentelivät Saksassa ennen opintojen aloittamista;

– –"

Pääasiat

Asia C-11/06

6 Suoritettuaan lukion Saksassa Rhiannon Morgan, vuonna 1983 syntynyt Saksan kansalainen, vietti vuoden Yhdistyneessä kuningaskunnassa au pairina.

7 Morgan on 20.9.2004 lähtien opiskellut sovellettua genetiikkaa University of the West of Englandissa Bristolissa (Yhdistynyt kuningaskunta).

8 Elokuussa 2004 Morgan teki Bezirksregierung Kölnille eli pääasian vastaajalle hakemuksen saadakseen opintotukea opintoihinsa Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja esitti erityisesti, että Saksan alueella ei ollut tarjolla genetiikan koulutusohjelmia.

9 Hakemus hylättiin 25.8.2004 tehdyllä päätöksellä sillä perusteella, ettei Morgan täyttänyt edellytyksiä, jotka BAföG:n 5 §:n 2 momentissa asetetaan opintotuen saamiselle Saksan ulkopuolella sijaitsevassa oppilaitoksessa suoritettaviin opintoihin. Päätöksessä todettiin erityisesti, että koska Morgan ei ollut jossain toisessa jäsenvaltiossa jatkanut Saksassa vähintään vuoden ajan suorittamiaan opintoja, hän ei ollut täyttänyt tämän momentin 3 kohdassa asetettua edellytystä, jonka mukaan Saksan ulkopuolella suoritettujen opintojen on oltava jatkoa Saksan alueella vähintään vuoden ajan kestäneelle opiskelulle (jäljempänä opintojen ensimmäistä vaihetta koskeva edellytys).

10 Koska myös Morganin tästä päätöksestä tekemä oikaisuvaatimus hylättiin Bezirksregierung Kölnin 3.2.2005 tekemällä päätöksellä, asia saatettiin ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Asia C-12/06

11 Saksan kansalainen Iris Bucher on 1.9.2003 lähtien opiskellut toimintaterapiaa Hogeschool Zuydissä Heerlenissä (Alankomaat), Saksan rajan välittömässä läheisyydessä.

12 Bucher asui vanhempiensa luona Bonnissa (Saksa) 1.7.2003 saakka. Hän muutti tuolloin kumppaninsa kanssa Dürenissa (Saksa) sijaitsevaan asuntoon, jonka hän on ilmoittanut olevan pääasiallisen asuinpaikkansa ja josta käsin hän kävi Heerlenissä opiskelemassa.

13 Bucher teki tammikuussa 2004 Landrat des Kreises Dürenille eli pääasian vastaajalle hakemuksen saadakseen opintotukea opintoihin, joita hän suoritti Alankomaissa.

14 Hakemus hylättiin 7.7.2004 tehdyllä päätöksellä sillä perusteella, ettei Bucher täyttänyt BAföG:n 5 §:n 1 momentissa asetettuja edellytyksiä. Bucher oli päätöksen mukaan nimittäin vaihtanut asuinpaikkansa rajaseudulle ainoastaan ammatillisen koulutuksensa hankkimista varten.

15 Koska myös Bucherin tästä päätöksestä tekemä oikaisuvaatimus hylättiin Bezirksregierung Kölnin 16.11.2004 tekemällä päätöksellä, asia saatettiin ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Kyseisen tuomioistuimen mukaan Bucher ei täytä BAföG:n 5 §:n 1 momentissa eikä tämän saman lain 5 §:n 2 momentin 3 kohdassa asetettuja edellytyksiä.

Ennakkoratkaisukysymykset

16 Morganin ja Bucherin kanteiden johdosta Verwaltungsgericht Aachen pohtii, ovatko vaihtoehtoiset edellytykset, jotka BAföG:n 5 §:n 2 momentin 3 kohdassa ja 5 §:n 1 momentissa asetetaan opintotuen saamiselle jossain muussa jäsenvaltiossa kuin Saksan liittotasavallassa suoritettaviin opintoihin, ristiriidassa EY 17 ja EY 18 artiklan kanssa.

17 Verwaltungsgericht Aachen on näin ollen päättänyt lykätä asioiden käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset, joista ensimmäinen, joka on molemmille pääasioille yhteinen, on ainoa kysymys asiassa C-11/06:

"1) Onko unionin kansalaisille EY 17 ja EY 18 artiklassa taatun vapaan liikkuvuuden perusteella kiellettyä, että jäsenvaltio kieltäytyy myöntämästä opintotukea kansalaiselleen, joka – kuten käsiteltävänä olevassa asiassa – suorittaa opintonsa kokonaan toisessa jäsenvaltiossa, koska opinnot eivät ole jatkoa vähintään vuoden kestäneelle opiskelulle saksalaisessa oppilaitoksessa?

2) Onko unionin kansalaisille EY 17 ja EY 18 artiklassa taatun vapaan liikkuvuuden perusteella kiellettyä, että jäsenvaltio kieltäytyy myöntämästä opintotukea kansalaiselleen, joka – kuten käsiteltävänä olevassa asiassa – suorittaa opintonsa viereisessä jäsenvaltiossa siten, että hän ylittää säännöllisesti rajan (Grenzpendler), koska hän oleskelee ainoastaan opiskelun vuoksi Saksassa sijaitsevalla rajapaikkakunnalla eikä tämä oleskelupaikka ole hänen vakinainen asuinpaikkansa?"

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Asioille C-11/06 ja C-12/06 yhteinen kysymys

18 Tällä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedustelee, onko opintojen ensimmäistä vaihetta koskevan edellytyksen kaltainen edellytys ristiriidassa EY 17 ja EY 18 artiklan kanssa. Tässä edellytyksessä, kuten ennakkoratkaisupyynnöistä ilmenee, asetetaan sille, että voidaan saada opintotukea opintoihin, joita suoritetaan jossain toisessa jäsenvaltiossa kuin siinä, jonka kansalaisia tällaista tukea hakevat opiskelijat ovat, kaksi vaatimusta eli yhtäältä vaatimus siitä, että opintoja on suoritettu vähintään vuoden ajan tässä viimeksi mainitussa jäsenvaltiossa, ja toisaalta vaatimus siitä, että opintojen on oltava vain jatkoa näille samoille opinnoille jossain toisessa jäsenvaltiossa.

19 Morgan ja Bucher esittävät muun muassa, että koska sovelletun genetiikan ja työterapian ammatillista koulutusta ei ole tarjolla Saksassa, heidän pitää luopua opintotuesta, jota BAföG:n nojalla myönnetään toisessa jäsenvaltiossa suoritettaville opinnoille.

20 Saksan hallitus ja pääasioiden vastaajat esittävät, että opintojen ensimmäistä vaihetta koskeva edellytys ei merkitse EY 18 artiklassa määrätyn vapaata liikkuvuutta ja oleskelua koskevan oikeuden rajoitusta, ja toissijaisesti ne esittävät, että mikäli katsottaisiin, että tällainen rajoitus on olemassa, se on perusteltu ja oikeasuhteinen. Alankomaiden, Itävallan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset samoin kuin Euroopan yhteisöjen komissio ovat olennaisilta osin samaa mieltä tästä analyysistä.

21 Italian, Suomen ja Ruotsin hallitusten mukaan opintojen ensimmäistä vaihetta koskeva edellytys merkitsee unionin kansalaisten vapaan liikkuvuuden rajoitusta. Italian hallitus katsoo tältä osin, toisin kuin Ruotsin hallitus, että tämä rajoitus ei ole perusteltu pääasioissa kyseessä olevissa olosuhteissa. Suomen hallituksen mukaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, voidaanko tätä rajoitusta perustella objektiivisilla seikoilla, jotka ovat oikeassa suhteessa hyväksyttävästi tavoiteltuun päämäärään nähden.

22 On palautettava mieliin, että Saksan kansalaisina Morganilla ja Bucherilla on EY 17 artiklan 1 kohdan nojalla unionin kansalaisten asema, joten he voivat tarvittaessa vedota, myös sitä jäsenvaltiota vastaan, josta he ovat lähtöisin, tällaiseen asemaan liittyviin oikeuksiin (ks. asia C-192/05, Tas-Hagen ja Tas, tuomio 26.10.2006, Kok. 2006, s. I-10451, 19 kohta).

23 Yhteisön oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita ovat muun muassa tilanteet, jotka koskevat EY:n perustamissopimuksessa taattujen perusvapauksien, erityisesti EY 18 artiklassa myönnetyn vapauden liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, käyttämistä (ks. asia C-76/05, Schwarz ja Gootjes-Schwarz, tuomio 11.9.2007, Kok. 2007, s. I-6849, 87 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Pääasioissa kyseessä olevat tuet liittyvät juuri opintoihin, joita suoritetaan jossain toisessa jäsenvaltiossa.

24 Tältä osin on ensin täsmennettävä, että vaikka, kuten Saksan, Alankomaiden, Itävallan, Ruotsin ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio ovat korostaneet, jäsenvaltiot ovat EY 149 artiklan 1 kohdan nojalla toimivaltaisia opetuksen sisällön ja koulutusjärjestelmiensä järjestämisen suhteen, tätä toimivaltaa käytettäessä on kuitenkin noudatettava yhteisön oikeutta (ks. vastaavasti asia C-308/89, di Leo, tuomio 13.11.1990, Kok. 1990, s. I-4185, Kok. Ep. X, s. 607, 14 ja 15 kohta; asia C-337/97, Meeusen, tuomio 8.6.1999, Kok. 1999, s. I-3289, 25 kohta; asia C-147/03, komissio v. Itävalta, tuomio 7.7.2005, Kok. 2005, s. I-5969, 31–35 kohta ja em. asia Schwarz ja Gootjes-Schwarz, tuomion 70 kohta) ja erityisesti niitä perustamissopimuksen määräyksiä, jotka liittyvät vapauteen liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, sellaisena kuin tämä vapaus myönnetään EY 18 artiklan 1 kohdassa (ks. vastaavasti em. asia Schwarz ja Gootjes-Schwarz, tuomion 99 kohta).

25 Tämän jälkeen on todettava, että kansallinen lainsäädäntö, jolla tietyt oman maan kansalaiset asetetaan huonompaan asemaan pelkästään sen vuoksi, että he ovat käyttäneet vapauttaan liikkua ja oleskella toisessa jäsenvaltiossa, on EY 18 artiklan 1 kohdassa jokaiselle unionin kansalaiselle tunnustettuja vapauksia koskeva rajoitus (ks. asia C-406/04, De Cuyper, tuomio 18.7.2006, Kok. 2006, s. I-6947, 39 kohta; em. asia Tas-Hagen ja Tas, tuomion 31 kohta ja em. asia Schwarz ja Gootjes-Schwarz, tuomion 93 kohta).

26 Mahdollisuudet, jotka perustamissopimuksessa annetaan unionin kansalaisten liikkumisen osalta, eivät nimittäin saisi täyttä vaikutustaan, jos niiden käyttäminen saataisiin tehdä jäsenvaltion kansalaiselle vähemmän houkuttelevaksi sillä tavalla, että hänen oleskelulleen jossain toisessa jäsenvaltiossa asetetaan esteitä hänen lähtövaltionsa lainsäädännössä, joka on hänelle epäedullinen pelkästään sen vuoksi, että hän on käyttänyt näitä mahdollisuuksiaan (ks. vastaavasti asia C-224/98, D'Hoop, tuomio 11.7.2002, Kok. 2002, s. I-6191, 31 kohta; asia C-224/02, Pusa, tuomio 29.4.2004, Kok. 2004, s. I-5673, 19 kohta ja em. asia Schwarz ja Gootjes-Schwarz, tuomion 89 kohta).

27 Tällä seikalla on erityinen merkitys koulutuksen alalla, kun otetaan huomioon EY 3 artiklan 1 kohdan q alakohdan ja EY 149 artiklan 2 kohdan toisen luetelmakohdan

tavoitteet eli muun muassa opiskelijoiden ja opettajien liikkuvuuden edistäminen (ks. em. asia D'Hoop, tuomion 32 kohta ja em. asia komissio v. Itävalta, tuomion 44 kohta).

28 Kun jäsenvaltio säätää opintotukijärjestelmästä, jossa opiskelijat voivat saada opintotukia siinä tapauksessa, että he opiskelevat jossain toisessa jäsenvaltiossa, jäsenvaltion on näin ollen huolehdittava siitä, että näiden tukien myöntämistavat eivät luo perusteetonta rajoitusta tälle oikeudelle liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella (ks. analogisesti, siltä osin kuin kyse on EY 39 artiklasta, asia C-109/04, Kranemann, tuomio 17.3.2005, Kok. 2005, s. I-2421, 27 kohta).

29 Nyt esillä olevissa tapauksissa on selvää, että pääasioiden kantajiin, jotka ovat aloittaneet korkea-asteen opintonsa jossain muussa jäsenvaltiossa kuin Saksan liittotasavallassa, on opintotukea myönnettäessä sovellettu opintojen ensimmäistä vaihetta koskevaa edellytystä, jota kuitenkin sovelletaan vain siinä tapauksessa, että opintoja suoritetaan Saksan ulkopuolella.

30 Opintojen ensimmäistä vaihetta koskevasta edellytyksestä seuraavat kaksi vaatimusta – jotka on selostettu tämän tuomion 18 kohdassa – ovat kuitenkin omiaan niistä unionin kansalaisille koituvien henkilökohtaisten haittojen, lisäkustannusten ja mahdollisten viiveiden vuoksi tekemään heille vähemmän houkuttelevaksi lähteä Saksan liittotasavallasta opiskelemaan johonkin toiseen jäsenvaltioon ja siten käyttää vapauttaan liikkua ja oleskella tässä toisessa jäsenvaltiossa, sellaisena kuin tämä vapaus myönnetään EY 18 artiklan 1 kohdassa.

31 Niinpä se, että opiskelijan on opiskeltava vuosi Saksassa sijaitsevassa oppilaitoksessa ennen kuin hän voi saada tukea jossain toisessa jäsenvaltiossa suoritettaviin opintoihin, on omiaan tekemään hänelle vähemmän houkuttelevaksi lähteä

myöhemmin johonkin toiseen jäsenvaltioon opiskelemaan. Näin on varsinkin silloin, kun tällaista vuotta ei hyvitetä opinnoissa opiskellessa toisessa jäsenvaltiossa.

32 Toisin kuin Saksan hallitus väittää, opintojen ensimmäistä vaihetta koskevan edellytyksen rajoittavat vaikutukset eivät ole varsinkaan niiden kannalta, joiden taloudelliset resurssit ovat vähäisimmät, liian satunnaisia eivätkä liian vähäisiä muodostaakseen rajoituksen vapaudelle liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, sellaisena kuin tämä vapaus myönnetään EY 18 artiklan 1 kohdassa.

33 Tällainen rajoitus voi olla yhteisön oikeuden perusteella oikeutettu ainoastaan silloin, jos se perustuu objektiivisiin, yleistä etua koskeviin ja kyseessä olevien henkilöiden kansalaisuudesta riippumattomiin syihin ja jos se on oikeassa suhteessa kansallisessa oikeudessa hyväksyttävästi tavoiteltuun päämäärään (ks. em. asia De Cuyper, tuomion 40 kohta; em. asia Tas-Hagen ja Tas, tuomion 33 kohta ja em. asia Schwarz ja Gootjes-Schwarz, tuomion 94 kohta). Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että toimenpide on oikeasuhteinen, kun sillä voidaan toteuttaa tavoiteltu päämäärä ja kun sillä ei ylitä sitä, mikä on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi (em. asia De Cuyper, tuomion 42 kohta).

34 Yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyjä argumentteja, joilla pyritään perustelemaan opintojen ensimmäistä vaihetta koskeva edellytys, on tarkasteltava edellisessä kohdassa mieliin palautetussa oikeuskäytännössä todettujen vaatimusten valossa.

35 Ensinnäkin Bezirksregierung Kölnin mukaan tämä edellytys on oikeutettu, koska on tarpeen taata se, että opintotukea myönnetään vain opinnoissaan menestymään kykeneville opiskelijoille. Samoin Saksan hallitus on istunnossa korostanut, että kyseisen edellytyksen tavoitteena on se, että opiskelijat voivat osoittaa halunsa opiskella ja saattaa loppuun opintonsa menestyksekkäästi ja ripeästi.

36 Ei ole epäilystäkään siitä, että sen varmistamista koskeva tavoite, että opiskelijat saattavat opintonsa päätökseen nopeasti ja näin osaltaan myötävaikuttavat muun muassa kyseisen jäsenvaltion koulutusjärjestelmän taloudelliseen tasapainoon, voi olla hyväksyttävä päämäärä tällaisen järjestelmän järjestämisessä. Minkään yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyn seikan perusteella ei kuitenkaan voida katsoa, että edellytys siitä, että opintojen ensimmäinen vaihe on suoritettava Saksassa, on tai voisi olla omiaan sellaisenaan takaamaan sen, että asianomaiset opiskelijat saattavat opintonsa päätökseen. Lisäksi se, että tämän edellytyksen täyttämistä on vaadittu ehdottomasti pääasioissa, on ristiriidassa kyseisen tavoitteen kanssa, koska käytännön vaikutuksena voi olla niiden opintojen kokonaiskeston pidentyminen, joita varten pääasioissa kyseessä olevat tuet on myönnetty, joten se ei sovellu tämän tavoitteen saavuttamiseen. Tällaisen edellytyksen ei näin ollen voitaisi katsoa olevan oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

37 Toiseksi Saksan hallitus on väittänyt istunnossa myös, että opintojen ensimmäistä vaihetta koskevan edellytyksen tavoitteena on se, että opiskelijat voivat varmistua siitä, ovatko he tehneet "oikean valinnan" opinnoissaan.

38 Siltä osin kuin tässä edellytyksessä vaaditaan, että toisessa jäsenvaltiossa suoritetut opinnot ovat jatkoa Saksassa vähintään vuoden ajan kestäneille opinnoille, on selvää, että tämä edellytys on kuitenkin ristiriidassa kyseisen tavoitteen kanssa. Tämä opintojen jatkumoa koskeva vaatimus nimittäin voi paitsi tehdä opiskelijoille vähemmän houkuttelevaksi opiskella jossain toisessa jäsenvaltiossa kuin Saksan liittotasavallassa jotain muuta kuin mitä he ovat opiskelleet vähintään vuoden ajan Saksassa tai jopa estää heitä tekemästä näin, niin myös tämän johdosta tehdä heille vähemmän houkuttelevaksi alun perin valituista opinnoista luopumisen, jos he katsovat, että tehty valinta ei enää sovi heille, ja jos he haluavat opiskella jossain toisessa jäsenvaltiossa kuin Saksan liittotasavallassa.

39 Sitä paitsi, siltä osin kuin kyse on koulutusohjelmista, joita vastaavia ei ole Saksassa, tällä opintojen jatkumoa koskevalla vaatimuksella velvoitetaan, kuten kansallinen tuomioistuin on todennut, asianomaiset opiskelijat – joiden joukkoon pääasioiden kantajat väittävät kuuluvansa, kuten tämän tuomion 19 kohdasta ilmenee –

valitsemaan sen välillä, että he joko luopuvat kokonaan opinnoista, jotka he olivat suunnitelleet suorittavansa jossain toisessa jäsenvaltiossa, tai menettävät kokonaan opintotuen. Tämän edellytyksen ei näin ollen voida katsoa olevan oikeassa suhteessa tavoitteeseen eli siihen, että pyritään helpottamaan niiden opintojen harkittua valintaa, jotka asianomaiset opiskelijat aikovat suorittaa.

40 Kolmanneksi Saksan hallitus on sitä paitsi väittänyt istunnossa, että saksalainen opintotukijärjestelmä kokonaisuutena tarkastellen on omiaan edistämään opiskelua muissa jäsenvaltioissa kuin Saksan liittotasavallassa. Kun asianomaiset opiskelijat ovat täyttäneet opintojen ensimmäistä vaihetta koskevan edellytyksen, he voivat saada opintotukea yhden lisävuoden ajan, jos he palaavat Saksan täydentääkseen opintojaan saksalaisessa oppilaitoksessa, ja he voivat tällöin myös vaatia avustuksia tiettyihin matkakuluihin samoin kuin tarvittaessa ja tietyissä etukäteen vahvistetuissa rajoissa kirjoittautumismaksuihin ja sairasvakuutusmaksuihin.

41 Tältä osin riittää, kun todetaan, että vaikka nämä edut tosin ovat hyödyllisiä opiskelijoille, jotka täyttävät opintojen ensimmäistä vaihetta koskevan edellytyksen, niillä ei sellaisinaan voida perustella EY 18 artiklassa määrätyn vapaata liikkuvuutta ja oleskelua koskevan oikeuden rajoitusta, jonka tämä edellytys muodostaa, varsinkaan siltä osin kuin kyse on opiskelijoista, jotka lähtevät toiseen jäsenvaltioon suorittaakseen siellä koko korkea-asteen opintonsa ja jotka siis eivät saata opintojaan päätökseen Saksassa sijaitsevassa oppilaitoksessa.

42 Neljänneksi Bezirksregierung Köln samoin kuin Alankomaiden ja Itävallan hallitukset esittävät, että opintojen ensimmäistä vaihetta koskevasta edellytyksestä seuraavan rajoituksen kaltainen rajoitus voi olla oikeutettu sen vuoksi, että halutaan välttää se, että muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, josta opiskelija on lähtöisin, kokonaan suoritettuihin opintoihin myönnetyt opintotuet aiheuttavat kohtuuttoman

kustannuksen, joka voisi johtaa jäsenvaltiosta, josta opiskelija on lähtöisin, opintoihin myönnettävien etuuksien kokonaismäärän yleisen tason laskuun. Ruotsin hallitus ja komissio esittävät, että jäsenvaltiolla on oikeus opintotukea myöntäessään varmistaa se, että asianomaiset opiskelijat kuuluvat sekä kyseisen jäsenvaltion yhteiskuntaan yleisesti että sen koulutusjärjestelmään.

43 Yhteisöjen tuomioistuin on tosin todennut, että jäsenvaltiolla voi olla oikeus sen välttämiseksi, että toisesta jäsenvaltiosta tuleville opiskelijoille toimeentuloa varten myönnettävien tukien myöntämisestä koituu kohtuuton kustannus, jolla saattaisi olla vaikutuksia niiden tukien kokonaismäärään, joita kyseinen valtio voi myöntää, myöntää opiskelijoille toimeentuloa varten myönnettävää tukea ainoastaan sellaisille opiskelijoille, jotka ovat osoittaneet integroituneensa kyseisen jäsenvaltion yhteiskuntaan jossain määrin (asia C-209/03, Bidar, tuomio 15.3.2005, Kok. 2005, s. I-2119, 56 ja 57 kohta).

44 Lähtökohtaisesti on niin, että jos on olemassa vaara tällaisesta kohtuuttomasta kustannuksesta, samankaltaiset huomiot voivat soveltua siihen, että jäsenvaltio myöntää opintotukea opiskelijoille, jotka haluavat opiskella muissa jäsenvaltioissa.

45 Kuten kansallinen tuomioistuin on korostanut, pääasioissa kyseessä olevissa asioissa yhteiskuntaansa integroitumista koskeva aste, jota jäsenvaltio voisi hyväksyttävästi vaatia, on kuitenkin joka tapauksessa katsottava toteennäytetyksi, koska pääasioiden kantajat ovat varttuneet Saksassa ja he ovat käyneet siellä koulunsa.

46 Näin ollen on niin, että opintojen ensimmäistä vaihetta koskeva edellytys, jonka mukaan korkea-asteen opintoja on ensin suoritettava vähintään vuoden ajan siinä jäsenvaltiossa, josta opiskelija on lähtöisin, on luonteeltaan liian yleinen ja ehdoton tässä suhteessa. Sillä nimittäin asetetaan aiheettomasti etusijalle sellainen osatekijä,

joka ei välttämättä kuvasta tämän jäsenvaltion yhteiskuntaan integroitumisen astetta tuen hakuhetkellä. Sillä siis ylitetään se, mikä on tarpeen tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi, eikä sitä näin ollen voida pitää oikeasuhteisena (ks. analogisesti em. asia D'Hoop, tuomion 39 kohta).

47 Viidenneksi Itävallan, Ruotsin ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset samoin kuin komissio vetoavat siihen, ettei ole olemassa säännöksiä opintotuen yhteensovittamisesta jäsenvaltioiden välillä. Koska tällaisia säännöksiä ei ole, vaarana on oikeuksien päällekkäisyys, mikäli opintojen ensimmäistä vaihetta koskevan edellytyksen kaltainen edellytys olisi poistettava.

48 Tältä osin Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus on vedonnut sekä kirjallisissa huomautuksissaan että istunnossa siihen, että on selvää, että Morgan on saanut Yhdistyneen kuningaskunnan viranomaisilta University of the West of Englandissa suorittamiinsa opintoihin taloudellista tukea lukukausimaksuja ja toimeentuloa koskevan avustuksen ja lainan muodossa.

49 Tästä aiheesta Saksan hallitus on istunnossa esittänyt vastauksena yhteisöjen tuomioistuimen esittämään kysymykseen, että BAföG:n 21 §:n 3 momentissa on säännös, jolla pyritään ottamaan huomioon tämän lain soveltamiseksi tarpeellisessa tulojen laskemisessa opintotuet ja muut samantyyppiset avustukset, joita saadaan muilla perusteilla kuin kyseisen lain säännösten nojalla.

50 Opintojen ensimmäistä vaihetta koskevalla edellytyksellä ei sitä vastoin mitenkään pyritä estämään samantyyppisiä tukia, joita mahdollisesti saadaan jossain toisessa jäsenvaltiossa, tai ottamaan niitä huomioon. Ei siis voida menestyksekkäästi väittää, että tämä edellytys olisi sellaisenaan omiaan tai tarpeen varmistamaan sen, ettei näitä tukia myönnetä päällekkäin.

51 Kaiken edellä esitetyn perusteella pääasioissa kyseessä oleville kahdelle oikeusriidalle yhteiseen kysymykseen on vastattava, että pääasioissa kyseessä olevien olosuhteiden kaltaisissa olosuhteissa edellytys, jonka mukaan sellaisen opintotuen saamiseksi, joka myönnetään muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jonka kansalaisia kyseisten tukien hakijoina olevat opiskelijat ovat, suoritettaviin opintoihin, näiden opintojen on oltava jatkoa siinä jäsenvaltiossa, josta tukea hakevat opiskelijat ovat lähtöisin, vähintään vuoden ajan kestäneille opinnoille, on ristiriidassa EY 17 ja EY 18 artiklan kanssa.

Toinen kysymys asiassa C-12/06

52 Kansallisen tuomioistuimen mukaan Bucherin kanne pitäisi hyväksyä, mikäli kyseessä olevissa kahdessa pääasiassa yhteiseen kysymykseen vastataan myöntävästi.

53 Koska kyseiseen kysymykseen on vastattu myöntävästi, asiassa C-12/06 ei näin ollen ole tarpeen vastata toiseen kysymykseen.

Oikeudenkäyntikulut

54 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Pääasioissa kyseessä olevien olosuhteiden kaltaisissa olosuhteissa edellytys, jonka mukaan sellaisen opintotuen saamiseksi, joka myönnetään muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jonka kansalaisia kyseisten tukien hakijoina olevat opiskelijat ovat, suoritettaviin opintoihin, näiden opintojen on oltava jatkoa siinä jäsenvaltiossa, josta tukea hakevat opiskelijat ovat lähtöisin, vähintään vuoden ajan kestäneille opinnoille, on ristiriidassa EY 17 ja EY 18 artiklan kanssa.

Allekirjoitukset